

คอลัมน์ "จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง"

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 3 กรกฎาคม 2535

สมบัติสาธารณะกับสมบัติส่วนบุคคล

รังสรรค์ ทัศนะพรพันธ์

ผมอยากจะเขียนบทความที่จั่วหัวข้างต้นนี้หลายเดือนแล้ว แต่ไม่สบโอกาส เนื่องจากเกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองในช่วงสองเดือนที่ผ่านมา ประพฤติกรรมของนายอานันท์ ปันยารชุน ช่วยเปิดประเด็นการอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องนี้

เรื่องของเรื่องมีอยู่ว่า เมื่อรัฐบาลอานันท์ 1 ใกล้จะสิ้นอายุขัย นายอานันท์ ปันยารชุนได้มอบหมายให้นายวิทย์ รายนานนท์ รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี นำของที่ระลึกซึ่งได้รับในโอกาสต่างๆ ในระหว่างดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จำนวน 12 ชิ้น มอบให้กรมศิลปากร เก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมื่อวันที่ 16 เมษายน 2535 (รายละเอียดปรากฏในตาราง) นายอานันท์ต้องการให้เยาวชนคนไทยมีโอกาสศึกษาของที่ระลึกเหล่านี้ และหวังว่าของที่ระลึกเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยุครัฐบาลอานันท์ 1 ซึ่งในเวลานั้นยังไร้แววว่าจะมีรัฐบาลอานันท์ 2

ผมติดตามข่าวนี้ด้วยความสนใจยิ่ง และพยายามตรวจสอบข่าวจากหนังสือพิมพ์ฉบับต่างๆ ซึ่งพบว่า มีหนังสือพิมพ์เพียง 2 ฉบับที่รายงานข่าวนี้อย่างละเอียด คือ *The National* และ *ผู้จัดการรายวัน* แม้ผมจะวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลอานันท์ 1 อย่างสาหัสสากรรจ์หลายต่อหลายเรื่อง แต่ผมก็เคารพความเป็นผู้ดีและความเป็นสุภาพบุรุษของนายอานันท์ ประพฤติกรรมของนายอานันท์ในเรื่องนี้ยิ่งทำให้ผู้รู้สึกเคารพและนับถือนายอานันท์มากขึ้น

การที่นายอานันท์ ปันยารชุนนำของที่ระลึกที่ได้รับในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคืนให้รัฐนั้น นับเป็นพฤติกรรมอันชอบด้วยมโนธรรมสำนึก เพราะของที่ระลึกเหล่านี้มิได้มอบให้เป็นสมบัติส่วนบุคคลของนายอานันท์ หากแต่มอบให้นายอานันท์ในฐานะนายกรัฐมนตรีแห่งประเทศไทย ของที่ระลึกเหล่านี้จึงนับเนื่องเป็นสมบัติสาธารณะ หากใช้สมบัติส่วนบุคคลไม่ ในอารยประเทศมีจารีตขนบธรรมเนียมที่เมื่อผู้นำฝ่ายบริหารได้รับของที่ระลึกจากต่างประเทศแล้ว จำต้องคืนของที่ระลึกเหล่านั้นเป็นสมบัติสาธารณะแห่งรัฐ บางประเทศมีการตรากฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างชัดเจน โดยที่มีการกำหนดเกณฑ์ว่า ของที่ระลึกที่มีมูลค่าระดับหนึ่งถือเป็นสมบัติส่วนบุคคล แต่ถ้าของที่ระลึกนั้นมีมูลค่าสูงกว่าระดับขั้นต่ำที่กำหนด

จะต้องคืนให้รัฐในฐานะสมบัติสาธารณะการกำหนดเกณฑ์ในลักษณะเช่นนี้ ในด้านหนึ่งก็ช่วยป้องกันมิให้รัฐต้องมีภาระในการเก็บของที่ระลึกเล็กๆน้อยๆมากเกินไป และในอีกด้านหนึ่งก็มีส่วนช่วยป้องกันการจ่าย "ของขวัญ" ระหว่างประเทศ เพื่อมิให้เจ้าหน้าที่ระดับสูงกระทำการอันไม่รักษาผลประโยชน์ของชาติ ในสหรัฐอเมริกา มีข่าวปรากฏเป็นครั้งคราวว่า ประธานาธิบดี รัฐมนตรี และผู้ใกล้ชิดบางท่านถูกทวงให้ส่งมอบของที่ระลึกคืนแก่รัฐ

ผมไม่ทราบแน่ชัดว่า นายกรัฐมนตรีและผู้นำไทยในอดีตคนใดบ้างที่เคยนำของที่ระลึกที่ได้รับในฐานะ "ของขวัญระหว่างประเทศ" คืนให้แก่รัฐ ข่าวบางกระแสรายงานว่า จอมพลถนอม กิตติขจร และพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เคยมอบของที่ระลึกบางชิ้นแก่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ แม้ในปัจจุบันจะยังไม่มีความหมายที่กำหนดให้ผู้นำไทยต้องคืน "ของขวัญระหว่างประเทศ" ให้แก่รัฐ แต่ประเพณีกรรมของนายอานันท์ ปันยารชุนครั้งนี้ น่าจะเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างจารีตเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยมีจำต้องตรากฎหมาย

การแยกแยะระหว่างสมบัติส่วนบุคคลกับสมบัติสาธารณะนับเป็นเรื่องสำคัญ ไม่เฉพาะแต่กลุ่มบุคคลที่เป็นผู้นำของสังคม หากยังรวมถึงทวยราษฎร์ด้วย สมาชิกในสังคมจักต้องมีจิตสำนึกที่จะไม่ละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่น หากทวยราษฎร์มีจิตสำนึกพื้นฐานดังกล่าวนี้แล้ว ย่อมสามารถสร้างแรงกดดันให้ผู้นำของสังคมมีจิตสำนึกด้วย ในทำนองกลับกัน หากผู้นำของสังคมรู้จักแยกแยะระหว่างสมบัติส่วนบุคคลกับสมบัติสาธารณะ ก็จะสามารถสร้างแบบอย่างให้แก่ประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครองได้ การขาดจิตสำนึกในเรื่องนี้ทั้งในหมู่ผู้นำและประชาชน มีส่วนสำคัญที่ทำให้มีการนำสมบัติสาธารณะไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนบุคคล วัฒนธรรมอำนาจนิยมซึ่งครอบงำสังคมไทยยิ่งทำให้เห็นดีเห็นงามไปกับการใช้อำนาจในการนำสมบัติสาธารณะมาใช้เพื่อประโยชน์ส่วนบุคคล การนำรถหลวงมาใช้ประหนึ่งเป็นรถยนต์ส่วนบุคคลปรากฏโดยทั่วไป การใช้เฮลิคอปเตอร์และเครื่องบินขนอาหาร เครื่องดนตรี นักร้อง และบุคคลอื่นๆ เพื่อไปร่วมงานเลี้ยงรุ่น ประหนึ่งว่างานเลี้ยงรุ่นนั้นเป็นงานราชการ นับเป็นตัวอย่างที่ชี้ชัดถึงความข้อนี้

ด้วยเหตุที่ถือเอาอำนาจเป็นธรรม ผู้นำฝ่ายทหารบางคนจึงที่กักเอาสมบัติสาธารณะมาเป็นสมบัติส่วนบุคคล และกระทำต่อสมบัติสาธารณะโดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของแผ่นดิน สภาพการณ์เช่นนี้ปรากฏอย่างแพร่หลายในยุคการปกครองแบบเผด็จการ/คณาธิปไตย ขุนทหารบางคนเข้าไปยึดกุมรัฐวิสาหกิจ และนำตำแหน่งกรรมการบริหารมาแจกจ่ายแก่สมุนบริวารเพื่อเป็นบำเหน็จสำหรับความสวามิภักดิ์ โดยมีได้ค้ำประกันว่า ผู้ที่ตนส่งเข้าไปเป็นกรรมการบริหารนั้นจะสามารถทำประโยชน์แก่รัฐวิสาหกิจนั้นได้หรือไม่ นายทหารอากาศบางคนมีมายาคติว่า รัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งทางอากาศดังเช่นบริษัทการบินไทย จำกัด และการทำอากาศยานแห่งประเทศไทยจักต้องให้ทหารอากาศเข้าไปบริหาร คนเหล่านี้

ไม่เคยสนใจศึกษาดูว่า หากปราศจากทหารอากาศเข้าไปยุ่งเกี่ยว บางทีแล้วรัฐวิสาหกิจเหล่านี้ อาจจะมีผลการประกอบการดีกว่าที่เป็นมาก็ได้ ความรู้เกี่ยวกับการบินมิใช่ความรู้ที่ผูกขาด โดยทหารอากาศเท่านั้น ในอารยประเทศที่ประสบความสำเร็จในการบริหารการทำอากาศยาน และสายการบิน ผู้บริหารล้วนแล้วแต่เป็นพลเรือน โดยที่ทหารอากาศมิได้เข้ามายุ่งเกี่ยวแม้แต่บ่อย

ในทำนองเดียวกัน สิทธิการบินระหว่างประเทศเป็นสมบัติของแผ่นดินที่สามารถ ใช้ทำประโยชน์ให้แก่แผ่นดินได้ หากจะยกให้เอกชนเพื่อใช้ในการประกอบการก็ควรที่จะให้เอกชน ผู้ได้รับอำนาจผูกขาดมอบผลประโยชน์คืนให้แก่รัฐจึงจะเป็นปฏิบัติการอันชอบ และแท้ที่จริงแล้ว หากจะให้ถูกต้องตามหลักการ ก็ควรที่จะเปิดให้มีการประมูลเสนอผลประโยชน์แก่รัฐ แต่การ ยกสิทธิการบินระหว่างกรุงเทพฯ-พนมเปญให้แก่เอกชนเฉพาะราย โดยไม่ปรากฏแน่ชัดว่า รัฐได้รับผลประโยชน์ใดๆ นับเป็นปฏิบัติการที่ไม่เป็นการรักษาผลประโยชน์ของแผ่นดิน และสร้างความเคลือบแคลงใจว่าจะมีการประพฤติมิชอบอีกครั้ง

ด้วยการครอบงำของวัฒนธรรมอำนาจนิยม ผู้นำฝ่ายทหารบางคนถืออำนาจ ในการตั้งชื่อสาธารณสถานเพื่อเป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูลของตน ทั้งๆที่ในกรณีส่วนใหญ่เงินที่ใช้ ก่อสร้างสาธารณสถานเหล่านั้นมาจากภาษีอากรของประชาชน ผมเฝ้าดูประพฤติกรรมดังกล่าวนี้ ด้วยความไม่สบายใจเป็นอย่างยิ่ง หากคนเหล่านี้อุทิศตนและทำประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง ก็คง จะมีประชาชนเรียกร้องให้ตั้งชื่อสาธารณสถานเพื่อเป็นเกียรติประวัติแก่ผู้นำเหล่านี้ แต่ด้วยเหตุ ที่ระบอบเผด็จการ/คณาธิปไตยไม่เคยสร้างผู้นำที่เสียสละเพื่อสังคมส่วนรวม บรรดาผู้นำฝ่าย ทหารเหล่านี้จึงใช้อำนาจในการตั้งชื่อสาธารณสถานเพื่อเป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูลของตน และ การขนานนามสาธารณสถานดังกล่าวนี้มักจะกระทำในขณะที่ยังทรงอำนาจ สนามจารุเสถียร อุบัติขึ้นในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในยุคเผด็จการ แต่กระแสการเมืองประชาธิปไตยหลังเดือน ตุลาคม 2516 ก็สามารถทำให้สนามจารุเสถียรแปรผันเป็นสนามจุฬาลงกรณ์ได้

สมบัติสาธารณะเป็นกรรมสิทธิ์ของแผ่นดิน ผู้ที่ครอบครองสมบัติสาธารณะ จักต้องคืนให้แก่รัฐ นายอานันท์ ปันยารชุน ได้ริเริ่มจารีตในการคืนของที่ระลึกที่ได้รับในระหว่าง ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีให้แก่รัฐแล้ว บัดนี้ เราน่าจะริเริ่มจารีตในการขนานนามสาธารณ สถานชนิดที่มีหลักมีเกณฑ์มากกว่าที่เป็นมา สาธารณสถานเป็นสมบัติของแผ่นดิน หากจะ ขนานนามเพื่อเอกชนคนหนึ่งคนใด ก็ควรที่จะมีกลไกและกระบวนการพิจารณาเพื่อให้เกิดความ มั่นใจว่า เอกชนคนนั้นได้ทำประโยชน์เพื่อแผ่นดิน และไม่ควรที่จะขนานนามในขณะที่เอกชน คนนั้นยังทรงอำนาจทั้งทางการเมืองและในกองทัพ

สิ่งโสโครกอันเกิดจากวัฒนธรรมอำนาจนิยม และระบอบเผด็จการ/คณาธิปไตย ที่รอกการชำระล้าง ยังมีอีกมากนัก

ตาราง
ของที่ระลึกที่นายอานันท์ ปันยารชุน มอบให้กรมศิลปากร
วันที่ 16 เมษายน 2535

ของที่ระลึก	ผู้ให้
1. กริช	ประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีอินโดนีเซีย
2. หนึ่งชุดลาย	
3. กริช 2 เล่ม	พระราชาธิบดีและนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย
4. ลูกกระเบิดจำลอง	ผู้บัญชาการกองทัพเรือไทย
5. เรือรบจำลอง	
6. เครื่องบินจำลอง 2 ลำ	ผู้บัญชาการกองทัพอากาศไทย
7. ถาดลายดอกไม้	ประธานาธิบดีสาธารณรัฐประชาชนจีน
8. แจกัน	นายกรัฐมนตรีเวียดนาม
9. ไม้แกะสลัก	นายกรัฐมนตรีโมแซมบิก
10. เกวียนน้อย	หัตถกรรมฝีมือราษฎรบ้านใจดี อำเภอชุนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

ที่มา ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันที่ 4 พฤษภาคม 2535